

# Troballa a Sabadell de sisens de la Guerra dels Segadors (1640-1652)

*M. CRUSAFONT I SABATÉ*

La revolta catalana del 1640 coneguda com a Guerra dels Segadors pel motí que la precedí i que possiblement exercí de catalitzador, fou la segona de les tres grans revoltes que Catalunya aixecà contra les dinasties estrangeres que successivament hi regnaren.

Són coneguts els desenllaços de cada una de les tres revoltes que, atenent el desgast que suposaren i els resultats obtinguts, podem concloure en què foren tres grans tràgiques desfetes.

La dels Segadors conduí a la pèrdua del Rosselló i la Cerdanya i a una situació de fam i destrucció.

Més difícil és de determinar-ne les causes, els mòbils exactes, en definitiva, d'interpretar-la.

A mesura que l'estudi oblidat de la història econòmica, de l'economia com a motor de la història, avança, es va reinterpretant cada un dels seus episodis, de vegades d'una manera ben oposada a la impressió clàssica.

Sigui quina sigui la interpretació exacta, tothom està d'acord, sembla, en què Catalunya intentava seguir la seva via basada en l'economia mercantil mentre que l'Imperi Espanyol s'anava embrancant i autodestruïnt en les seves aventures místico-heròiques i que la Guerra dels Segadors fou una de les topades entre aquestes dues maneres d'encarrilar les coses: Catalunya actuava a la defensiva enfront dels somnis castellans, mirava d'anar salvant el que quedava i d'incrementar si era possible el que sempre havia estat la seva riquesa i el motor de la seva expansió: el comerç, una economia d'intercanvi. Mentrestant Castella, enfermada amb el seu dispers Imperi intentava sagnar Catalunya dels fons que li calien per ajudar a pagar les seves immenses despeses internacionals.

Centrat el moment històric, cal ja explicar el nostre propòsit: Existeix un dipòsit de sisens de la Guerra dels Segadors al Museu de Sabadell, fruit d'una troballa. Es tracta de treure'n les ensenyances que sigui possible.

## 1. LA TROBALLA

Les circumstàncies de la troballa, no són, per desgràcia, conegudes del tot. En el Museu d'Història de Sabadell hi ha com deiem un dipòsit de 518 sisens en dues capses. Les úniques anotacions que hi trobem són: Un paper on diu «Del tresor de Can Torres, 1937» i un altre on llegim: «Can Torres = 1937. Davant finestra, davant portal, amb motiu d'una rasa per una tuberia —dintre una olla— Ardits coure» i un croquis de difícil interpretació.

Can Torres era una masia que hi havia en el pla de l'actual Camp d'Aviació, però fora del seu recinte, una mica més al Nord. Actualment està gairebé del tot enderrocada a conseqüència de la urbanització industrial del sector.

Cap indici hem trobat entre les runes de la masia ni tampoc res més hem pogut aclarir entre els antics col·laboradors del Museu, els quals recorden molt imprecisament la troballa i molts d'ells estan convençuts que es tractava de moneda falsa.

D'altra banda resulta una mica estrany que en el dit tresor hi haguessin únicament aquestes peces donat el seu baix valor adquisitiu. Seguint Botet i Sisó<sup>1</sup> veiem que:

500 sisens = 3.000 diners = 125 rals = 250 sous = 12'5 lliures.

En la llista de preus publicada per Pellicer<sup>2</sup> podem observar que amb aquesta quantitat i amb els preus de 1650/1651 es podien comprar: 4 borrecs o bé una quartera de blat (40 kgs.) o bé un «tocino» o bé un moltó. A l'any 1652 baixà el poder adquisitiu i ja només es podien adquirir 3 borrecs. Acabada la guerra el sisé es devaluà<sup>3</sup> a la quarta part del seu valor nominal i llavors, observant de nou els preus donats per Pellicer per a l'any 1653 veiem que amb 10 lliures «en sisens» només es podia comprar un borrec, mentre que amb 10 lliures d'altra moneda es podia comprar un «tocino», és a dir, es mantien les equivalències dels preus aproximadament (1 «tocino» = 4 borrecs) però el sisé havia perdut valor, rebaixant doncs encara més el valor del «tresor».

Hem indagat prop dels antics propietaris i hem pogut saber que la troballa la féu el masover i que no hi ha seguretat que tot el tresor arribés a mans d'ells, la qual cosa confirma la nostra sospita, reforçada també pel text del primer paper «del tresor de Can Torres», que sembla indicar una part més no pas la totalitat.

## 2. VALIDESA DE LA MOSTRA

Fos quina fos la importància de la troballa, el que és segur és que la mostra es devia fer d'una manera estadísticament vàlida, és a dir, totalment a l'atzar. Ben segur que si hi havia moneda de plata fou retirada, però pel que fa als sisens, els 518 existents al museu es degueren triar a l'atzar ja que:

1. JOAQUIM BOTET I SISÓ. *Les monedes catalanes*. Editat per L'Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1911. Volum III, pàg. 90.

2. JOSÉ PELLICER BRU. *Los reales de a cinco*. Editat per l'A.N.E. Barcelona, 1965. En la pàg. 29 dona una llista de preus des de l'any 1635 al 1657. La font es insegura: «copia mecanografiada de un manuscrit», però els preus concorden amb els donats per ELLIOT en el seu llibre *La revolta catalana* (Ed. Vicens Vives. Barcelona, 1966), excepte algun cas esporàdic. També coincideix amb els preus del blat a Sabadell que dona MIGUEL CARRERAS en els seu *Elements de Historia de Sabadell* (Editat per el Municipi. Sabadell, 1932), pàgs. 227 i 228.

3. Op. cit. nota 1. Pàgs. 94 i 95. També i més extensament a PIERRE VILAR, *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Edicions 62. Barcelona, 1964. Vol. II, pàgs. 368 i següents.

1. No tenien cap valor ni intrínsec ni com a moneda en el mercat numismàtic de l'època.

2. Es creia que es tractava de moneda falsa.

3. Tots els tipus de sisens, tant per anys com per localitats han estat igualment despreciats fins fa pocs anys i per tant tampoc tenia interès a l'any 1937 separar els sisens de determinades localitats.

Creiem doncs que es poden treure conclusions en quant a proporcions entre la presència d'uns determinats anys o tipus o qualsevol estudi estadístic considerant una mostra de 518 sisens escollits a l'atzar sobre un total desconegut, en un tresor on podria ésser que també s'hi trobessin monedes de plata.

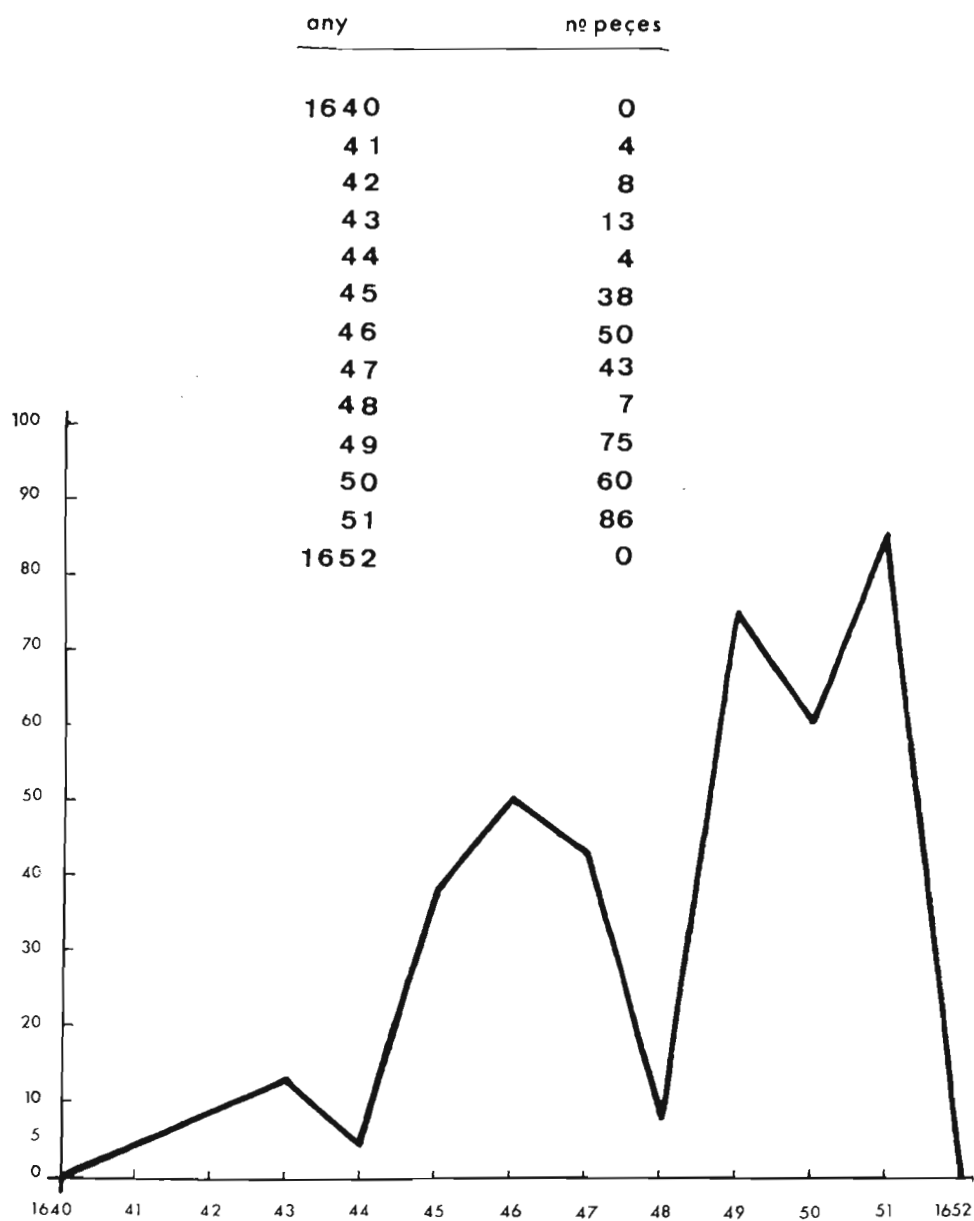
### 3. DESCRIPCIÓ DELS SISENS

Agrupant per regnats els sisens de la troballa, es reparteixen de la següent manera:

|                    |                  |     |              |
|--------------------|------------------|-----|--------------|
| FELIP IV (revolta) | 1641             | 2   | subtotal 2   |
| PRINCIPAT          | s/data visible   | 1   |              |
|                    | 1641             | 1   |              |
|                    | Vilafranca (s/d) | 1   | subtotal 3   |
| LLUIS I            | 1641             | 1   |              |
|                    | 1642             | 8   |              |
|                    | 1643             | 9   |              |
|                    | s/data visible   | 2   | subtotal 20  |
| LLUIS II           | 1643             | 4   |              |
|                    | 1644             | 4   |              |
|                    | 1645             | 38  |              |
|                    | 1646             | 50  |              |
|                    | 1647             | 43  |              |
|                    | 1648             | 7   |              |
|                    | 1649             | 75  |              |
|                    | 1650             | 60  |              |
|                    | 1651             | 86  |              |
|                    | s/data visible   | 126 | subtotal 493 |
| TOTAL              |                  |     | 518          |

Tots són sisens de Barcelona menys el que s'ha indicat més amunt que és de Vilafranca del Penedès.

Prescindint dels sense data visible els podem agrupar per anys i resulta així:



Els encunys es veuen correctes, sense que es vegin saltar les lletres ni irregularitats en el dibuix. Si bé sols 9 peces es veuen clarament circulades, l'abundància d'encunys diferents per a un mateix any, la seva correcció, el fet de que no observem cap diferència entre els circulats i els no circulats, la varietat de regnats i anys, la presència d'un sisè de Vilafranca, la igualtat del gruix i el fet que en res es distingeixin d'altres sisens considerats com a autèntics fa que haguem de descartar que siguin monedes falses. Quant a llegendes i demés característiques s'ajusten sense variacions importants als tipus descrits per Botet i Sisó.

Si seguim el gràfic observarem una discontinuïtat a l'any 1644 que no sabem explicar, per bé que pel nombre de peces (4 sobre 13 de l'any anterior) no sembla important. La segona discontinuïtat, ja seriosa, és la de l'any 1648, del qual només trobem 7 exemplars. La relativa raresa d'aquests sisens, observada també en el mercat numismàtic, pot ser deguda a la recollida de sisens que es va fer el 10 de març d'aquest any segons llegim a Botet.<sup>4</sup> El motiu de la recollida fou l'excés de moneda circulant i també l'abundància de falsificacions.<sup>5</sup>

Aquesta sana mesura econòmica deuria ser la causa que cessessin les encunyacions de sisens almenys temporalment i explicaria la raresa del sisè del 1648. Les necessitats de la guerra degueren apremiar, com és lògic, i així veiem com els darrers tres anys son representats amb els majors nombres de sisens, amb increments forts respecte dels anys anteriors. També observem una major manca d'escrúpols quant a l'encunyació: a partir del 1646 l'aspecte de les monedes empitjora, apareixent cada vegada amb major abundància sisens esqueixats, torçats, repicats, descentrats i sobretot els dels anys 1650 i 1651 poc impresos, resultat probablement d'un excessiu aprofitament dels encunys. El panorama concorda amb el que succeí amb les peces de plata que s'encunyaren de 20 rals, aprofitant peces de 5 rals i ressegellant-les i més endavant peces de 10 rals de valor escassament d'un ral,<sup>6</sup> d'acord amb la cada vegada més angixosa situació de la guerra.

Les mateixes observacions es poden fer en el mercat numismàtic on els sisens dels anys 1650 i 1651 són els més abundants i sovintegen també els mal impresos i defectuosos. En canvi, les peces amb aspecte de falses (amb efígies deformades, lletres que salten, poc gruix, etc.), bastant abundants fins a l'any 1644, no es presenten més endavant, fruit probable d'un major rigor i control.

Llegim a Soldevila<sup>7</sup> que a partir d'agost de 1651 es formalitzà el setge de Barcelona. Això fa més «escandalosa» encara l'abundància de sisens del 1651 i explica la manca dels de 1652, no poguent arribar a Sabadell moneda de la ciutat assetjada. Independentment l'encunyació degué ser més limitada, ja que el sisè del 1652 és molt rar, malgrat no produir-se la capitulació de Barcelona fins a l'octubre del mateix any.<sup>8</sup>

Segons Miquel Carreras<sup>9</sup> Sabadell va col·laborar amb els assetjats fins al febrer de 1652, trametent homes i queviures mentre la pressió francesa, en-

4. Op. cit. nota 1, pàg. 94.

5. Op. cit. nota 1, pàg. 93.

6. Op. cit. nota 1, pàg. 94.

7. FERRAN SOLDEVILA. *Història de Catalunya*. Editorial Alpha. Barcelona, 1963. Pàgs. 1053 i 1054.

8. Op. cit. nota 7. Pàgs. 1054, nota 121.

9. Op. cit. nota 2. Pàg. 227.



4



2



3

cara que mal organitzada deguda a les lluites a França del temps de la minoritat de Lluís XIV no havia cessat del tot i es mantingué fins el 1659.<sup>10</sup>

Això ens pot donar una pista per a explicar l'ocultació del tresor: Barcelona assetjada, Sabadell collabora, les tropes franceses mantenen una certa pressió, la invasió castellana sembla imminent. Potser els que amagaren el tresor ho feren amb l'esperança d'un redreç de la guerra que tornaria a donar valor a les amenaçades monedes. En aquell moment, que hem de suposar el 1652, a la vista de les dates de les monedes, encara no se sabia que al final de la guerra serien acceptades i canviades, encara que a la quarta part del seu valor nominal.

També podria tractar-se del despreci del dipòsit, encara que mes improbablement. Ens ho fa pensar l'entrada a Barcelona de carros plens de sisens per a ser canviats de què parla Pierre Vilar.<sup>11</sup>

#### 4. EL SISE DE 1641 DE LLUIS I

Des del 1640 al 1645 hi ha moltes variants de sisens conegudes i que no són descrites en el Botet i que ara no fan el cas, donat l'objecte d'aquest treball. Aprofitem però la presència d'un sisè (encara que dubtós) del 1641 de Lluís I, per estendre'ns un xic en aquest any inèdit (en aquest regnat, no en els de Felip IV i en el Principat) si bé l'encunyació es podia sospitar ja que es coneixen peces de plata de cinc rals i de cinc sous de Lluís I i del 1641.

A part de la peça existent al Museu de Sabadell i que no detallem pel seu caràcter dubtós, descriurem les peces següents:

- |   |                                                                                                   |                                                                                     |
|---|---------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|
| 1 | A/LVD.....<br>R/-llir-BARCIN..... 41<br>Metall: coure      pès: 3,95 gr.                          | efigie llorejada a dreta<br>armes de Bar. s/ creu de S. Eulàlia<br>diàmetre: 22 mm. |
| 2 | A/LVD.XIII.D.G.R.F.EC.BA.<br>R/-cap-BARCIN-O-CIVI-1641 (2s/1?)<br>Metall: coure      pès 3,65 gr. | efigie llorejada a dreta<br>armes de Bar. s/creu de S. Eulàlia<br>diàmetre: 22 mm.  |
| 3 | A/LVD.XIII.D.G.R.F.EC.BAR<br>R/-cap-BARCIN-O-CIVI-1642 (s/1)<br>Metall: coure      pès 3,90 gr.   | efigie llorejada a dreta<br>armes de Bar. s/creu de S. Eulàlia<br>diàmetre: 22 mm.  |

En la 1 es veu bé l'any i l'encuny sembla correcte encara que l'escut de Barcelona tingui el quartelat canviat. La segona i la tercera semblen ésser encunyats corregits, canviant el según 1 de la data per un 2. La segona podria ésser també 1641 i un defecte de l'encuny en el según 1. En la tercera no hi ha dubte: al darrera i per dalt del 2 s'hi veu clarament aparèixer el n.º 1 inicial.

És ben segur que «la gran ocasió numismàtica»,<sup>12</sup> com ha estat dit de la Guerra dels Segadors, ens ha d'oferir encara moltes més peces inèdites.<sup>13</sup>

*Sabadell, 1975*

10. Op. cit. nota 3. Vol. II, pàg. 368, nota 21: «els francesos al Vallès el 1654».

11. PIERRE VILAR. *Oro y moneda en la historia*. Editorial Ariel. Barcelona, 1969. Pàg. 332.

12. Així ho deia Joan Vilaret en el seu estudi sobre les monedes de Solsona en el n.º 1 d'aquesta *ACTA NUMISMATICA*.

13. La peça 1 pertany a la col·lecció del Sr. J. Escudero. Les altres dues a la col·lecció de M. Crusafont. Agraïm al Sr. Escudero la seva amabilitat en facilitar-nos la seva peça per a aquestes notes.